

Kaçan Bir Fırsat: Port Alaçatı

ALAÇATI'NIN KIYI İLE BULUŞTUĞU NOKTADA İNŞA EDİLEN PORT ALAÇATI PROJESİ BU YAZIDA SUYLA KURDUĞU İLİŞKİ VE MİMARİ ÖGELERİ İLE İRDELENMEKTEDİR

C. Abdi Güzer FOTOĞRAFLAR **Ahmet Giliz**

Deniz ve su kenarında yapı yapmak hep ayrıcalıklı bir tasarım konusu olmuştur. Türkiye üç tarafı uzun kıyılarla çevrili bir ülke olmasına rağmen suyla kurduğu ilişki özellikle yapı stoğu açısından zengin bir çeşitlilik barındırmaz. İstanbul kökenli yalı kültürü bir yana bırakılacak olursa kıyı hep mesafeli yaklaşılacak bir kavramdır. Yirminci yüzyılda ivmelenerek gelişen turizm olgusu suyla kurulan yakınlık ilişkisinin bir artı değer olarak yerleşmesini getirmiş, özellikle ikinci konut ve turizm yapılaşmaları fiziksel yakınlık kavramı ile kısıtlı bir tipoloji oluşturmuşlardır. Giderek doğal ve tarihi çevreye yönelik ağır tahriplerle sonuçlanan bu yapılaşma kıyı yasası ve koruma yaklaşımları ile denetim altına alınmıştır. Öte yandan su, ayrıcalıklı bir yaşam çevresinin başlangıç noktasını oluşturan zengin bir tasarım girdisidir. Kentlerin, turizm yerleşkelerinin öncelikli çekim noktasını, kamusal imajını oluşturur. Venedik gibi tarihi yerleşkeler özgün çevresel anlam ve kentsel kimliklerini su üzerinden kurarken Dubai gibi yeni ve sıfır noktadan oluşturulan yerleşim alanlarında su ve yapı çevre ilişkileri baskın bir tasarım çerçevesi olarak kullanılmaktadır. Türkiye kıyılarında turizm potansiyelinin keşfedilmesinden sonra kıyı yerleşkelerinin çoğu hazırlıklı olmadıkları bir yapılaşma yoğunluğu ile karşı karşıya kalmış, özgün ve tarihi dokuları kıyı kenarlarından başlamak üzere dönüşüme uğramıştır. Bu dönüşümün getirdiği niteliksiz ve çevreye duyarsız yapı stoğu kıyı yapılaşması konusunu Türkiye mimarlık

ortamı için özel bir sorun alanı olarak öne çıkarmaktadır. Bu soruna yönelik çözüm arayışları ise genellikle Türkiye'de pek çok konuda olduğu gibi kolaycılığa kaçarak toptan yasaklama anlayışı ile sonuçlanmakta, kötü yapılaşmanın yanı sıra ayrıcalıklı tasarımların da önü kesilmektedir. Bu anlamda, örneğin, Sidney Opera binası gibi suyun içinde yapılaşmalar yapmak ya da örneğin Hollanda örneğinde olduğu gibi suyu kanallarla denetleyerek kentin organik dokusu haline getirecek düzenlemeler oluşturmak, kısaca suya tasarım aracılığı ile müdahale etmek nerdeyse olanaksızdır. Şüphesiz bugüne kadar yapılan uygulamaların meşrulaştırdığı bu korumacı davranış bir yandan çevre korumasının en etkili yöntemi olarak görünürken öte yandan özgün tasarım arayışlarının ve ayrıcalıklı dokuların oluşmasının da önünü kesmektedir.

Son yıllarda Alaçatı'da yaşama geçirilen Port Alaçatı projesi kıyı yapılaşması konusunda Türkiye ölçeğinde sıklıkla rastlanmayan bir deneyimi örneklemektedir. Belediye'nin dolayısı ile kamunun da yatırımcı ya da girşimci olarak rol aldığı bu proje Alaçatı tarihi yerleşkesinin hemen yakınında, denizle buluştuğu yerde, ikinci konut ve turizm ağırlıklı bir proje olarak yaşama geçirilmiştir. Projeyi özgün kılan özelliği ise herşeyden çok suyla kurduğu ilişki, suyu projenin parçası ve çıkış noktası yapma biçimidir. Öncelikle bu bağlamda ve ölçekte bir projenin gerçekleştirilmiş olması içeriğinden bağımsız olarak örgütlenme ve bürokratik süreçlere yönelik kararlı bir mücadeleyi

sergilemektedir. Proje bu anlamda ayrıcalıklı ve yenilikçi bir süreç olarak algılanmalıdır. Koruma kavramının sığ ve yüzeysel algısı içinde uç noktada “dokunulmazlık” olarak algılanan bazı değerlerin tasarım aracılığı ile alternatifinin oluşturulması, suyun yaşam ortamı içindeki düzenleyici ve belirleyici özelliklerinin alternatif bir yaşam çevresi oluşturmak üzere kullanılması projenin “iyi niyetli” hedefleri olarak algılanmalıdır. Ancak ortaya çıkan sonuç ürün elde edilen ayrıcalıklı zeminin ne oranda işlevselleştirilebildiği ve bu başlangıç hedeflerine ne kadar yaklaşılabilirdiği konusunu tartışmaya açık bırakmaktadır.

“PORT ALAÇATI HERŞEYDEN ÇOK EKLEKTİK BİR İMAJ DERLEMESİ SUNMAKTA, SUYLA KURULAN İLİŞKİ BİR KARTPOSTAL VERİSİ OLMANIN ÖTESİNE GEÇEMEMEKTEDİR”

Port Alaçatı projesi ikili bir yerleşim kademelenmesi barındırmakta suyla ilişkili olan ilk etap yapılaşması adeta projenin vitrinini oluşturacak biçimde öne çıkarılmakta, ancak yerleşim yoğunluğu daha geleneksel olarak nitelenebilecek ve sudan uzak kalan ikinci bölgede yer almaktadır. Bu iki bölge yapı yoğunluğu, doku özellikleri ve mimari dil olarak farklılıklar barındırmaktadır. Projenin baskın imajı

ve suyla kurduğu ilişki önde, su kenarında yer alan ilk etap yapılaşması tarafından temsil edilmektedir. Bugün gerçekleşmiş yapı çevreye bakıldığında Port Alaçatı herşeyden çok eklektik bir imaj derlemesi sunmakta, suyla kurulan ilişki adeta kurulmuş bir kartpostal verisi olmanın ötesine geçememektedir. Geleneksel yapı biçim ve elemanlarına referans verme iddaası ile tasarlanan yapılar barındırdıkları mimari öğelerin tarihsel bağlamlarını yok sayan rastgele bir derlemecilik anlayışı içinde ele alınmış, adeta tesadüfi sayılabilecek bir ilişki düzeni içinde bir araya getirilmiştir. Dönem, ölçek hatta yer farklılıkları barındıran, mimari yapı bileşenleri özgün varolma biçimleri gözetilmeksizin bir araya getirilmekte, gerçek anlamda bir yapısal bileşen olmaktan çok adeta bir süsleme ögesi gibi kullanılmaktadır. Malzeme ve renk kullanımı da benzer bir tesadüflik barındırmakta, mimarlığın tektonik varoluşu grafik bir algılamaya indirgenmektedir. Benzer biçimde seçilen yapı tipolojileri ile onlara atfedilen işlevler arasında da bir süreklilik kaygısı güdülmemekte, kurumsal, anıtsal yapılardan yapılan alıntılarla konut dokusundan yapılan alıntılar serbestçe bir araya getirilmektedir. Böyle bakıldığında gerçekleştirilen tasarım ve oluşan fiziksel çevre ile ona zemin sağlayan ayrıcalıklı araştırma zemininin barındırdığı olanaklar arasında bir boşluk oluşmakta, sunulan imaj

seçkisinin eklektik çeşitliliği ve baskınlığı su ile kurulan ilişkiyi ve tasarımın bu ilişkiyi öne alarak gelişmesini arka planda bırakmaktadır.

Aslında bu Türkiye'nin nerdeyse tüm kıyılarında gözlediğimiz yeni turizm mimarisi anlayışından çok farklı bir anlayış değildir. Yapay bir kimlik oluşturarak artı değer yaratma olgusu ne yeni ne de Türkiye'ye özgü bir anlayıştır. Böyle bakıldığında ölçeği, seçtiği kaynaklar ve referans verme biçimi farklı olsa da tasarımın çıkış noktası Las Vegas'tan Antalya'ya yaygın olarak tekrar eden bir tür Disneyland mimarisidir. Şüphesiz Port Alaçatı projesi burada genellenen örneklerden farklı bazı duyarlılıklar, referans verme biçiminde daha özgün

mimarlığın kendi disipliner kaygıları, tarih, bağlam ve kültürle doğrudan ilişki kurma çabaları ikinci planda kalmaktadır. Popüler beğeni normları ve tercihler tüm tüketim dokularının oluşmasında belirleyici olmakta, içinde yaşadığımız sanal gerçeklik ortamı yaşamın doğal bir bileşkesi gibi algılanmaktadır. Bu noktada mimarlar kaçınılmaz olarak yatırımcı ve tüketicinin kültür ortamı kaynaklı talepleri ile mimarlığın yıllardır sahip çıkmaya çalıştığı değerlerin arasında kalmakta, özellikle turizm yapılaşmalarında bu çatışma belirgin olarak açığa çıkmaktadır. Türkiye kıyılarında oluşan turizm yapılarının barındırdığı kendine özgü dilin ulaştığı baskınlık ve tüketim ortamında

oluşturmak için başta suyla kurulan ilişki, yerleşkenin özgün fiziksel bağlamı ve adeta bir küçük yaşam çevresi yaratmaya olanak veren ölçeği gibi girdilerin varlığı unutulmamalıdır. Bu bağlam zenginliği projenin seçtiği kolay ve kestirme yolu sorgulamaya açık bırakmaktadır. Bir başka deyişle Türkiye ölçeğinde kolay yakalanmayacak ve önemli çabaların sonucunda elde edilen bir yapılaşma hakkı ve suyla ilişki kurmaya yönelik alternatif bir araştırma ortamı mimari ölçekte sıradan bir turizm yapılaşma anlayışı içinde ele alınmış, bağlamın getirdiği zenginlik projenin itici gücü olarak kullanılmamıştır. Sanıyorum bunun önemli nedenlerinden biri yabancı mimar seçimi ile ilgilidir. Türkiye yapı geleneğini belli bir mesafeye ve salt tüketime yönelik klişe imajlar üzerinden algılama alışkanlığı süreç üzerinde belirleyici olmuş, yerel referansların doğrudan ve eklektik bir aktarmacılık ölçeğinde kalmasını getirmiştir. Bu anlamda sonuç ürün olarak beliren çevre Türkiye ortamını ve kültürünü seçilmiş imajlar üzerinden ve hızla tüketmek isteyen bir tüketici profili için tasarlanmış bir çevredir. Kısa vadeli turizm ve tüketim beklentileri açısından doğru görülebilecek bu yaklaşım mimarlık gözlükleri ile bakıldığında tartışmaya açık kalmaktadır. □

C. Abdi Güzer, Doç. Dr. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

“YAPAY BİR KİMLİK OLUŞTURARAK ARTI DEĞER YARATMA OLGUSU NE YENİ NE DE TÜRKİYE'YE ÖZGÜ BİR ANLAYIŞTIR”

sayılabilecek ve bağlamla doğrudan ilişki kuran bazı farklılıklar barındırmakta ancak bu farklılıklar öne çıkan mimarlığın genelde sunduğu yapaylık etkisini yok edememektedir. Bugünün tüketim toplumu kültürü içinde süphesiz her tüketim nesnesi gibi turizm yerleşkelerinin değeri de onlara yönelik taleple ölçülmekte,

gördüğü talep giderek bu mimari anlayışının adeta meşru bir alternatif olarak algılanmasını getirmiştir. Böyle bakıldığında Port Alaçatı projesinin de giderek yaygınlaşan bu “mış gibi yapma” anlayışından uzak durmuş olmasını beklemek abartılı bir iyimserlik olabilir. Ama öte yandan bu proje özelinde mimari kimlik

